

Els programes infantils i juvenils com a generadors de llenguatge i la correcció lingüística

Glòria Torra

Servei d'Assessorament Lingüístic de programes de producció pròpia (TVC)

Ton Leonart

Club Super 3

Glòria Torra Pujadas (Barcelona, 1956) és llicenciada en filologia catalana per la Universitat Autònoma de Barcelona. Des del 1979 fins al 1989 ha estat professora de llengua i literatura catalanes de BUP i COU, i durant el curs 1983-1984 n'ha estat coordinadora i directora en funcions. Des del 1983 és correctora i assessora lingüística de programes de Producció Interna de Televisió de Catalunya. Coordinadora del Servei d'Assessorament Lingüístic de Producció Interna des del 1992. Ha exposat ponències per a postgraus a la Universitat de Lleida.

Ton Leonart Silvestre (Sabadell, 1948) és llicenciat en psicologia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Traductor, ajustador, actor i director de doblatge de pel·lícules, sèries, documentals i programes de televisió en català, espanyol i anglès, des del 1991 és guionista i coordinador de guions del programa *Club Super3*, de Televisió de Catalunya.

En la secció de producció pròpia corregim els guions dels programes i fem el seguiment dels programes ja emesos, perquè cada vegada n'hi ha més que es fan en directe i, per tant, hi ha més improvisació. També assessorem els guionistes, els presentadors i els col·laboradors dels programes: fonètica, transcripcions, fraseologia, terminologia...

Sovint treballem en equip, en el sentit que comentem els problemes i prenem una decisió per consens.

També, si hi va bé, donem més d'una solució perquè el guionista triï la que més li convingui.

Actualment revisem uns quaranta programes de característiques molt diverses i que comprenen gairebé tots els registres.

D'aquests programes, *Club Super3*, *3xl.net*, *Sputnik*, *No n'hi ha prou!* i *Web clip* són propis de la producció infantil i juvenil.

El *Club Super3* com a generador de llenguatge

El *Club Super3*, al marge d'altres funcions com ara la lúdica (entreté), la social (integra) i l'econòmica (convida), exerceix, pel fet d'anar íntimament lligat a un mitjà de comunicació de masses com és la televisió, la funció de transmissor de valors ètics i estètics d'una manera especialment intensa i eficient. Entre aquests valors destacarem aquí els de caràcter lingüístic, als quals atorguem una importància cabdal a l'hora d'establir prioritats, ja que, com que ens adrecem al públic infantil i preadolescent, som plenament conscients de la influència que podem exercir sobre el desenvolupament de la seva parla i, per extensió, sobre l'evolució de la llengua.

Conscients d'aquest repte —i d'aquesta responsabilitat— procurem mantenir, tant en el llenguatge com en altres aspectes, el difícil equilibri entre l'atracció que suposa, d'una banda, la innovació i la sintonia amb les actituds transgressores pròpies de l'edat i, de l'altra, el risc de rebuig que comportaria una proposta més acadèmica i conservadora.

Canals de comunicació

Malgrat que el *Club Super3* disposa, a part de la pantalla, de diversos canals de comunicació gens negligibles (entre altres, *La Revista dels Súpers* —amb 22.000 exemplars de tirada mensual—; la web —amb una mitjana de pàgines descarregades bas-

tant superior als dos milions al mes—; el Club pròpiament dit —amb 45.000 cartes enviades als socis, anomenats *súpers*, també cada mes—), ens centrarem a descriure els criteris que seguim en el llenguatge emprat en el programa televisiu, atès que és per aquesta via per on les pautes lingüístiques es transmeten d'una manera més viva, eficaç i massiva, i el lloc des d'on marquem les directrius que se seguiran en els altres canals de comunicació.

Criteris bàsics

El programa és seguit majoritàriament per un públic que va dels tres o quatre anys als dotze o tretze. Tot i que aquest interval d'edat inclou, per força, una considerable varietat de nivells de llenguatge (als quals s'han d'afegir les diferents característiques sociolingüístiques dels telespectadors), hem optat per un llenguatge que podríem denominar «adult», sense tons paternalistes (mai no ens adrecem als nens col·lectivament, sinó individualitzant-los en segona persona del singular) ni concessions a formes lèxiques suposadament més entenedores per als menuts (l'ús de diminutius, per exemple, queda del tot descartat). També mirem d'evitar formes sexistes, discriminatòries o marcades per prejudicis que considerem gratuïts o directament indesitjables.

En altres paraules, procurem dirigir-nos a un públic que idealment definiríem com a preadolescent i catalanoparlant.

Criteris de correcció

Quan als lingüistes ens arriba un guió del *Club Super3*, hi posem una atenció especial en la correcció, precisament perquè va adreçat a un públic infantil. Procurem que sigui una llengua viva, col·loquial, però correcta, i evitar els castellanismes. Mirem de fer-la tan genuïna com podem. Mirem de fer servir dites populars, frases fetes, cançons tradicionals.

Donem alternatives per mirar d'enriquir el vocabulari.

A partir del prefix *super-*, s'han anat formant paraules. De vegades s'ha substantivat —els *súpers*, el nom del club (*Super3*) i d'altres—, però en general es fa servir com a prefix per a tot (*superautomàtic...*).

Juguem molt amb la formació de paraules, a partir de la composició i derivació.

Diversos personatges, diferents llenguatges

Tenim l'avantatge de disposar d'un petit estol de personatges als quals podem atribuir maneres de parlar diferents, i cobrir així un ventall més ampli i variat de nivells de llenguatge i de registres.

Aquí en teniu una petita descripció:

a) La *Bibiana*. És la presentadora del programa i representant del Club. S'adreça als súpers en un to desimbolt, directe i en un llenguatge sense connotacions especials. S'intenta que el llenguatge sigui clar, col·loquial i directe.

Fa servir sovint el prefix *super-*. Per exemple, no diu mai «és molt impressionant», sinó que diu «és superimpressionant».

Als nens, sempre els anomena *súpers*.

Altres exemples:

- «la *Supertomaticada*»;
- «un aplaudiment *supermegamaxifort*»;
- «un aplaudiment sord *supermegamaxiultrafort*».

b) El *Krust*. És l'heroi —amb trets humorístics propis d'un antiheroi— que té certs poders sobrehumans. Parla en un llenguatge més aviat esquemàtic, gairebé telegràfic, net i contundent. Les frases són curtes, sense articles; evita les subordinades.

Té el costum d'afegir sinònims a algunes paraules, sobretot als verbs. També introdueix en cada esquetx almenys una dita o una frase feta.

Exemples:

- «Krustiola, servei de berenar *per favor - sisplau!*»;
- «Club Super3, *llar-casa* de tots els súpers»;
- «Jo, companys, *agafaré-atraparé* el tren».

c) El *Lèmak*. És l'internauta i reporter del Club. Quan exerceix d'internauta moment-se amunt i avall per les webs d'Internet, el seu llenguatge inclou paraules i expressions —ocasionalment fins i tot tècniques— que fan referència a aquest mitjà. Quan fa de reporter (i se situa en el món real) parla d'una manera més directa, sense connotacions.

Exemples:

- en lloc de dir «ostres», diu «repíxels»;
- «per tots els bits!», «per tot els *banners!*», «per tots els xats en arameu!»;
- «que no se t'adormin els bits!».

d) La *Ruïnosa*. És la bruixa dolenta del programa, l'enemiga ferotge de tots els valors que defensa el Club Super3. Això ho reflecteix el seu llenguatge, sovint agres-

siu, transgressor i fortament despectiu envers els súpers. Precisament és la seva desmesura la que ens permet adjudicar-li un llenguatge més acolorit, complex i literàriament ric.

Per dirigir-se als súpers fa servir expressions despectives: «Hola, caganius», «petarrells», «mosquits sense cervell», «llufetes escarransides»...

Com que és molt exagerada posa els prefixos *giga-* (*gigaespaterrant*) i *mega-* («sóc *megatotal*») davant d'algunes paraules. Li agrada Hollywood i el *glamour* en general; així doncs, incorpora al seu vocabulari paraules i expressions en anglès o francès, com ara *very cool*, *fashion*, *my darling*.

Exemple: «Hola, petits canapès d'energumen repentinat. Que heu vist el tomàquet superfastigós? És que preparo una megaamanida de *crudités* a la *Gratandoux*...»

e) La *Superè*. Personatge electrònic en forma d'estrella parlant. Té coneixements enciclopèdics sobre tots els aspectes de l'univers, coneixements que transmet als súpers, especialment als més petits, en un llenguatge senzill i entenedor. (Val a dir que és per raó dels continguts que s'adreça a un públic més infantil, no pas pel llenguatge que emprà.)

També fa servir el prefix *super-* i no utilitza paraules malsonants.

f) El *Mega Zero*. És l'altre enemic del Club Super3, aquest en forma de virus electrònic. Barroer i mal educat, parla un llenguatge simple i primitiu, amb expressions fins i tot grolleres i un pèl escatològiques.

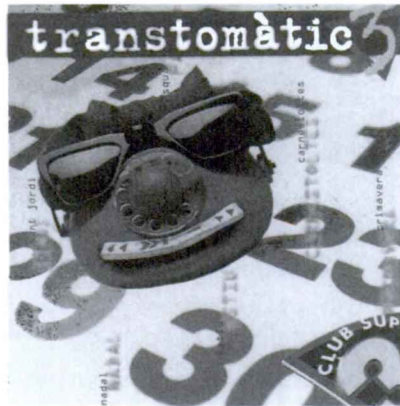
Parla poc i d'una manera telegràfica.

Al final de cada frase acostuma a riure malvadament.

Exemple: «Club Super3, club de rates de claveguera. Us deixaré ben perfumats! Ha, ha, ha!»

g) El *Tomàtic*. Ésser biònic, mig tomàquet, mig telèfon (amb contestador incorporat) que atén les peticions d'imatges que els súpers li fan arribar per via telefònica. Té un to absolutament informal i desenfadat, que ratlla en el surrealisme. Ell (i el seu cosí —un personatge gairebé idèntic a ell en la secció de presentació de videoclip «Top Ten Tomàtic»—) és el que més a prop se situa de la frontera de la correcció lingüística, perquè incorpora formes de l'argot juvenil, especialment el musical.

El Tomàtic fa servir un llenguatge estàndard juvenil. En el vocabulari, sovint hi surten termes relacionats amb els tomàquets o derivats com ara el *quètxup*.

Exemples:

- «Hola, tomàtiques»;
- «Transtomàtics»;
- «Les Backstreet Tomatoes».

h) El *Cosí*. És el cosí del Tomàtic, que el considera un «passota» i un autèntic zero a l'esquerra. Fa servir un argot juvenil molt actual.

Exemples:

- «No em *ratllis*»;
- «On són les *xurris*? Veig molts tomàquets i molt poques fans»;
- «*Destroyer*», «*Ni flowers*», «*Verigut*», «*Top Ten amb kalité*».

Molts noms dels apartats del programa, concursos o discos compactes que pertanyen al Club Super3 estan formats per composició.

Exemples:

- Apartats: «Clissaiclica», «Quinclipvols», «Topmissatges»;
- CD com ara *Apasupersom-hi!*, *Clubisupersom*, *Acuitacantar*;
- Concursos: *Cadasuperpintaunpeix*, *Superxupipinta*.

Casos que requereixen diversos nivells de correcció:

- Ai, ai, ai! M'estan matxacant viu!
- Ai, ai, ai! Que se'm mengen de viu en viu!

- Cregut! Pallús! Sebós!
- Cregut! Pallús! Greixós!

- Ei, bitxos! Expobitxàlia, la fira de bitxos domèstics.
- Ei, cuques/bestioles! Expocucàlia/Expobestiàlia, la fira de cuques/bestioles domèstiques.

- Porta les orelles al Teatre Nacional de Catalunya, súper! Les necessitem perquè escoltis una pila de veus famoses...
- Treu-te la son de les orelles i vine al Teatre Nacional de Catalunya, súper! Afinals bé perquè necessitem que escoltis una pila de veus famoses...

- Imagina't com seran els tres junts!
- Imagina't com deuen ser tots tres junts!

Els topmissatges

Són missatges de mòbils que rep el Tomàtic. Es reben tal com escriuen els nanos. Com que n'hi ha que surten per pantalla i fa mal d'ulls veure'ls escrits tal com es reben, vam decidir corregir-los, però no és gens fàcil determinar el que es corregeix i el que no.

Té molt a veure amb la immediatesa de la comunicació i d'estalvi de diners, per això escriuen abreujat, sense signes de puntuació, sense accents, ni apòstrofs, ni guionets i fan servir l'SMS.

És evident que els mateixos nanos no escriuen així quan escriuen un correu electrònic.

Exemples dels missatges de mòbils, tal com ens arriben:

— «EI COMPANYS! Que sou uns superamics; què hem regaleu pe'l meu cumple? MUAkss!!! La vostre [sic] POLLET!»;

— «AKET missatge ES per LA laura I I MIRIAM a vere QUAN podrem PARLA kom AMIGES?DEWSS»

Programes juvenils

Sputnik

Programa musical adreçat a un públic juvenil, i per tant amb un vocabulari molt col·loquial i ple d'argot.

Va començar sent un programa que s'adreçava bàsicament a la població juvenil i s'emetia cada dia, i actualment va adreçat al que podríem anomenar «una segona joventut» (entre vint-i-cinc i trenta-cinc anys). S'emet un cop a la setmana.

Aquest programa musical permet treballar un argot juvenil generacional.

D'altra banda, la temàtica estrictament musical, l'oralitat, una certa informalitat i el propòsit informatiu i divulgatiu d'aquest programa defineixen un determinat registre lingüístic que obliga a fer servir sovint un llenguatge especialitzat, ple de tecnicismes. El problema és que es tracta d'un llenguatge absolutament dominat per l'anglès i, encara que a molta distància, pel castellà.

La gran majoria dels noms dels diferents estils i ritmes musicals són anglesos: *hip hop, house, country, metal, pop rock, new age...*

Altres termes relacionats amb la música també en anglès: *sampler* ('mostra'), *boot-*

leg (són manipulacions fetes sense permís dels autors, més o menys 'disc pirata'), de *rap* ('cop rítmic', 'soroll') en fem el verb *rapejar*, *discjòquei* (ja catalanitzat).

El català encara no genera el seu propi argot musical de carrer.

Les promotores de concerts anomenen gairebé totes les activitats amb noms anglesos: «Festival *Primavera-Sound*», «*Doctor Music*» (d'Escalarre).

La Sala Razzmatazz, l'antic Zeleste, deu el seu nom a una paraula anglesa que més o menys vol dir 'xivarri' i aquesta sala organitza un cicle per presentar bandes musicals noves que es diu *Flavour of the mounth*.

De vegades fem servir la paraula anglesa i la traducció corresponent per veure si arrela: *single* ('[un] senzill'), *CD* (*compact disk*, 'disc compacte'), *LP* (*long play*, 'llarga durada'), *rapper* ('recitador', 'raper').

També es fa servir el nom de l'instrument per designar l'instrumentista: el *guitarra*, el *bateria*, el *saxo*. Però, en canvi, el *teclista* és el que toca el teclat, i no es diu «el teclès», com en el cas del *pianista*, que no es diu «el piano».

No n'hi ha prou!

És un programa musical, adreçat a un públic jove català de discoteca, per difondre la música catalana i més comercial.

Es busca la fidelització del públic seguidor a través de l'humor, i a través dels presentadors es fan uns reportatges que contenen informació i humor.

Aquests presentadors hi intervenen més com a personatges que com a presentadors, i, per tant, la dicció de cadascun s'ajusta a l'àmbit «social» que volen representar.

Els presentadors van per tota la geografia catalana; per això es poden sentir diferents dialectes, tant pel que fa als grups musicals com a la gent que entrevisten. Hem sentit gent de Fraga, de la Vila Joiosa (Marina Baixa), de l'Hospitalet de Llobregat, de Barcelona, de Banyoles, de Lleida, de Palma...

Quan els presentadors parlen amb la gent del carrer és quan sentim més argot juvenil: *pillar*, *iu-iu* ('desmai') i molts altres castellanismes. El grau d'improvisació és més gran i de vegades, per mimetisme, el presentador repeteix la paraula incorrecta que ha dit l'entrevistat.

El vocabulari que fan servir els presentadors és el mateix que majoritàriament fa servir la joventut catalana.

Exemples:

- «paio», «rotllo», «canya», «marxa», «flipant», «supersexy»;
- «He pillat aquest dj» ([,di'ʒej]);
- «No em vaig menjar ni un torrat»;
- «No et tallis»;
- «Res, xato, és que estic colada pels teus ossos!»;
- «Una de les coses més guapes de *the loft* [una part de l'antic Zeleste] són els *flyers* com aquest en què anuncien les seves festes».

Com que també se centra en el món musical, ens trobem que hi ha una forta presència d'anglicismes i termes d'argot musical:

- música *cool*: «guai, però amb classe»;
- «3D», «*performances*», «*clips*»;
- «*freak*», «*freaky*»;
- «una *rave catòdica* no recomanada per a *barbies*»;
- emfatitzen les exclamacions amb molts «!!!!!» o allargant les lletreeeeeees;
- l'acrònim NNP! ('No N'hi ha Prou!'), que és el títol del programa i ve del que diu el públic que va als concerts de rock per demanar els bisos.

També podem observar que, en el nom d'alguns grups musicals catalans, cada vegada hi ha més la presència del so /k/ escrit amb *k*: «Skarabat», «Sutrak», «Van de Kul».

3xl.net

És un programa adreçat a un públic de tretze anys en endavant, un programa «contenedor», a l'estil de la fórmula *Club Super3*, amb sèries (dibuixos animats, *sitcoms*...), amb elements curts (dos o tres minuts) d'informació, que s'amplia i s'actualitza diàriament a Internet. El programa *3xl.net* es planteja en un doble vessant: per televisió i per Internet (webs). Al mateix temps, vol ser una finestra associativa, amb un club virtual. Pel que fa al contingut, és un calaix de sastre, obert a molts continguts, sobretot els poc habituals en la programació de TVC —multimèdia, videojocs...—, i a molts perfils de públic potencial.

Un dels temes de què tracta el *3xl.net* és el món del *manga* i l'animació japonesa. En aquest cas es fan servir paraules japoneses sense traducció, i que lentament van passant a formar part del vocabulari de la gent jove, que és el públic consumidor per excel·lència de tot el que ens arriba des del Japó. No totes les paraules són conegudes

per tothom, però sí entre els seguidors d'aquest món, i, evidentment, es repeteixen en tots els reportatges i notícies del *3xl.net*.

El vocabulari bàsic dels còmics japonesos és ple de termes com *manqa*, *anime*, *shonen*, *shojo*, *otaku*...

Altres expressions freqüents en aquest programa són:

- *flipar* («He flipat veient aquesta pel·lícula»);
- *anar a la seva bola* («La Maria no queda mai amb ningú; va a la seva bola»);
- *estar penjat per algú* («En Jordi està penjat per la Maria»);
- *ser un crac* («La Rosa és un crac de la informàtica»);
- *molar* («Aquesta faldilla em mola molt», «Et mola la caixa del súper de sota casa?»).

Web clip

Microespai fet en col·laboració amb el Departament d'Ensenyament. És un directori per Internet, d'ajuda a professors, alumnes i pares. És un programa virtual que es nodreix de recursos de la Xarxa. Es vol que estigui permanentment actualitzat i que sigui una eina útil per a tot el món relacionat amb l'ensenyament. Comprèn des de l'educació infantil fins a l'educació especial.

El llenguatge emprat en aquest microespai és més estàndard que el dels programes juvenils que hem descrit més amunt.